

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

TÜRKİYE'DE HİNT DİNLERİNİN MİSYONERLİK FAALİYETLERİ
(BUDİZM ÖRNEĞİ) VE MANEVİ DESTEK AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan

Emine YILMAZ

DENİZLİ, 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**TÜRKİYE'DE HİNT DİNLERİNİN MİSYONERLİK FAALİYETLERİ
(BUDİZM ÖRNEĞİ) VE MANEVİ DESTEK AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Emine YILMAZ

Danışman

Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

İslami İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Manevi Destek ve Rehberlik Programı öğrencisi Emine YILMAZ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Hint Dinlerinin Misyonerlik Faaliyetleri (Budizm Örneği) ve Manevi Destek Açısından Değerlendirilmesi” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup Tarih girmek için burayı tıkladın tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslam İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Danışman

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
..... /...../ 2023 tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Harun ABACI
Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Emine YILMAZ

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de Hint Dinlerinin Misyonerlik Faaliyetlerini tesbit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu proje ödevinin hazırlanması sürecinde elde edilen verileri desteklemek amacıyla toplanan nitel bulgulara büyük oranda yer verilmiştir.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında, oluşturulmasında ve tamamlanmasında emeği geçen herkese teşekkürü borç bilirim. Lisansüstü eğitimimde birikimlerinden yararlandığım Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı’ndaki tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Lisansüstü eğitimimde beni destekleyen ve cesaretlendiren her daim bilgi ve birikimlerinden yararlandığım danışmanım Sayın Doç. Dr. İsmet Eşmeli’ ye çok teşekkür ederim. Çalışmalarım süresince bana her konuda yardımcı olan özellikle literatür taramasında ve proje ödevimin şekillenmesinde yardımcı olan Arş. Gör. Yasin Bostan’a, varlığını ve desteğini her an yanımda hissettiğim, gayretimi arttıran kıymetli arkadaşım Fatma ŞAHİN’e araştırmalarım yürekten verdikleri destek ve her zaman maddi-manevi yanımda hissettiğim, çalışma azmim ve gayretimin kaynağı olan sevgili eşim Murat Yılmaz’a ve biricik kızım Fatma Betül Yılmaz’a teşekkürlerimi sunarım.

Emine YILMAZ

Denizli – 2023

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Türkiye’de Hint Dinlerinin Misyonerlik Faaliyetleri (Budizm Örneği) ve Manevi Destek Açısından Değerlendirilmesi

Projeyi Hazırlayan: Emine Yılmaz **Danışmanı:** Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

Kabul Tarihi: **Sayfa Sayısı:** viii (ön kısım) + 30

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri **Programı:** Manevi Destek ve Rehberlik

Günümüzde dünya çapında sağlıklı yaşam, mutluluk, başarı, kişisel gelişim gibi konularla ilişkilendirilen ancak doğu dinlerine dayanan fakat kendilerini din ve inanç sistemleri olarak tanımlamaktan kaçınarak faaliyetlerini sürdüren birçok şifacılık, medyumluk, ruhçuluk gibi akımlar bulunmaktadır. Batı’da "yeni dini hareketler" olarak adlandırılan bu akımlar, dünya çapında olduğu gibi Türkiye’de de hızla yayılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de Hint dinlerinin bu akımlarla ilişkisi ele alınıp özellikle Budizm’in misyonerlik faaliyetleri, toplumsal dinamikler bağlamında incelenerek, Budizm’in Türkiye’deki misyonerlik pratiğini ve etkileşimini hedefine alarak, bu dini geleneğin ülkedeki yayılma süreçlerini ve bu süreçlerin Türk toplumu üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır.

Budizm’in Türkiye’deki misyonerlik faaliyetlerinin tarihsel gelişimi, toplumun dini tercihleri üzerindeki etkisi ve bu etkileşimin Türk toplumu üzerindeki sonuçları detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca, Budizm’in Türkiye’deki dini, kültürel ve sosyal dokuya nasıl entegre olduğu ve bu etkileşimin günümüzdeki dini yapılanmaları nasıl etkilediği incelenmektedir.

Bu proje, Türkiye’de Budizm’in misyonerlik boyutunu ve bu dinin Türk toplumu üzerindeki etkilerini anlamak amacıyla, dini ve kültürel açılardan önemli bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Hint Dinleri, Budizm, Misyonerlik, Yoga, Meditasyon

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis

Title of the Project: Missionary Activities of Indian Religions in Turkey (The Case of Buddhism) and Evaluation of Spiritual Support

Author: Emine Yılmaz

Supervisor: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

Date:

Nu. of pages: viii +30

Department: Philosophy and Religious Studies **Subfield:** Spiritual Support and Guidance

Today, there are many movements such as healing, mediumship and spiritism around the world that are associated with topics such as healthy living, happiness, success and personal development, which are based on Eastern Religions but continue their activities by refraining from defining themselves as religions and belief systems. These movements, which are called "new religious movements" in the West, are spreading rapidly in Turkey as well as around the world. In this study, the relationship between Indian religions and these movements in Turkey is examined and especially the missionary activities of Buddhism are analyzed in the context of social dynamics. By focusing on the missionary practice and interaction of Buddhism in Turkey, it aims to investigate the spread processes of this religious tradition in the country and the effects of these processes on Turkish society.

The historical development of Buddhism's missionary activities in Turkey, its impact on the religious preferences of the society and the consequences of this interaction on Turkish society are discussed in detail. It also examines how Buddhism has been integrated into the religious, cultural and social fabric of Turkey and how this interaction has influenced current religious structures.

This project aims to provide an important religious and cultural perspective to understand the missionary dimension of Buddhism in Turkey and its impact on Turkish society.

Keywords: Indian Religions, Buddhism, Missionary, Yoga, Meditation

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	İV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	Vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
HİNT DİNLERİ VE ORTAK ÖZELLİKLERİ	3
1. Hint Dinleri	3
1. 1. Hinduizm	3
1. 2. Budizm	5
1. 3. Cayinizm	7
1. 4. Sihizm.....	8
2. Hint Dinlerinin Ortak Özellikleri.....	8
2.1. Maya veya Avidya Kavramı:	9
2.2. Samsara ve Karma İnancı:.....	10
2.3. Mokşa veya Nirvana Kavramı.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	12
BUDİZM VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ	12
1. Budizm'in Ortaya Çıkışı ve Tarihçesi.....	12
1.1. Budizm'in Öğretileri	13
1.2. Budizm'in Yayıldığı Coğrafya	14
2. Türkiye'de Budizm'in Misyonerlik Faaliyetleri	16
2.1. Misyonerliğin Anlamı ve Mahiyeti	17
2.2. Budizm'in Misyonerlik Anlayışı.....	18
2.3. Hint Kökenli Dinlerin Türkiye'deki Faaliyetleri.....	19
2.3.1. Reiki.....	21
2.3.2. Sahaja Yoga	22
2.3.3. TM (Transandantal Meditasyon Tekniği).....	22
2.3.4. Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı	24
2.3.5. Spritüalistler/ Ruhçular	25
2.3.6. Feng Shui	25

SONUÇ	27
KAYNAKÇA	29

GİRİŞ

Dinler, insanların inanç, ibadet ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan, genellikle tanrı veya tanrılarla ilişkili düşünce ve pratikler bütünüdür. Tarih boyunca pek çok farklı din ortaya çıkmıştır ve bu dinler, insanların hayatlarını etkilemiş ve şekillendirmiştir.

Hindistan, oldukça geniş bir coğrafi alana sahip aynı zamanda çok sayıda insana ev sahipliği yapan bir ülkedir. Bu yönüyle Hindistan, zaman içerisinde farklı fikirlerin ortaya çıktığı, değişik düşüncelerin bir araya geldiği veya çatıştığı kültürel bir alan olmuştur. Hint dinleri, Hindistan ve çevresinde tarih boyunca gelişmiş çeşitli dini inançları ve uygulamaları içeren Hindistan kökenli dinlerin genel bir kategorisini ifade eden bir kavramdır. Hinduizm, Budizm, Cayinizm ve Sihizm Hint dinleri arasında en yaygını olup bu dinlerin başında gelmektedir.

Hint dinlerinin kökleri, Hindistan'ın tarihine ve kültürel mirasına dayanır. Bu dinlerin her biri kendi inançları, ibadetleri ve ritüelleri ile zengindir. Hint dinleri genellikle karmaşıktır ve farklı mezhepleri ve inanç sistemleri içerebilir.¹

Hindistan Yarımadası'nda ortaya çıkan farklı dinlerin Hinduizm ve bölgedeki diğer dinler arasında göze çarpan önemli benzerlikler bulunmaktadır. Cayinizm, Budizm ve Sihizm gibi dinler, Tanrı ve varlık konusunda farklılıklar gösterse de, insanın ve hayatın doğası hakkında benzer bakış açılarına sahiptirler. Bu dinler, Hinduizm'e ait unsurları bünyelerinde barındırdıkları için klasik Hindu mezhepleri olarak değerlendirilebilirler. Bu dinlerin her biri için, insanın varoluşu acı ve kederle dolu bir tecrübedir ve nihai kurtuluşa ulaşmadan önce insanın sıkıntılarla dolu dünya hayatını tekrar tekrar yaşaması gerektiği düşüncesini savunurlar. Hint dinlerindeki temel kavramlar arasında "maya" (gerçeklikle ilişkili illüzyon), "karma" (eylemlerin sonuçları), "samsara" (doğum ve ölüm döngüsü) ve "mokşa" veya "nirvana" (kurtuluş veya özgürlük) gibi kavramlar bulunmaktadır. İnsanın bu döngüden kurtuluşu, bu kavramlar üzerine odaklanarak ifade edilir. Bu dinlerin ortak öğretileri, insanın varoluşu ve kurtuluşu hakkındaki fikirler üzerinde odaklanır ve insanın yaşamı boyunca yaşadığı acılarla dolu tecrübenin temelini oluşturur. Bu öğretiler, insanın kurtuluşa ulaşmadığı müddetçe tekrar doğum ve ölüm döngüsü içinde kalmak zorunda olduğunu ifade eder.²

¹ Cemil Kutlutürk, "Hint Dinleri Açısından Diğer Dinler ve Mensupları", *Dinler Arası İlişkiler*, ed. Ali İsmail Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 179.

² Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri* (İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2014).

İslam geleneğinde tebliğ ve davet, doğruların ilan edilmesi ve insanlara duyurulması amacını taşımaktadır. Hedef, İslam'ın öğretilerinin insanlara aktarılması ve açıklanmasıdır. Hristiyanlıkta misyon ve misyonerlik, insanların vaftiz edilip Hristiyanlaştırılmasını hedefler. Bu, sadece Hristiyan inancının ifade edilip duyurulması değil, aynı zamanda insanların Hristiyanlığı benimsemesi ve bu inanca kazandırılması sürecidir. Misyonerlik, Pavlus'un da vurguladığı gibi, "insanların Hristiyanlığa kazandırılması" üzerine odaklanan bir faaliyettir. Bu, sıradan bir tebliğ olayından daha derin bir eylem olup insanların Hristiyan inancına geçmelerini hedeflemektedir. Bu, İslam'daki tebliğ ve davet anlayışından farklı bir durumdur.

Misyonerlik kavramı özelde sadece Hristiyanlık yayılmacılığını ifade etse de Hristiyanlıkla sınırlı olmayıp farklı inanç sistemlerinde de dinin yayılması için çeşitli metod ve yöntemler kullanılmaktadır. Bu, evrensel eğilimli dinlerden milli karakter taşıyan dinlere ve günümüzdeki cemaatlere kadar geniş bir çerçevede gözlemlenebilen bir durumdur. Kurtuluşun sadece kendisiyle sınırlı olduğunu iddia eden evrensel eğilimli birçok din, örneğin Budizm, Hinduizm, Sihizm gibi dinler, misyonerlik eğilimleri olan dinlerdir. Bu dinler, kendi öğretilerini ve inançlarını diğer insanlara aktarma ve yayma amacı gütmektedirler. Yahudilik gibi milli karakter taşıyan bazı dinlerde, zaman zaman misyonerlik faaliyetlerine yer verildiği görülmektedir. Eski Ahit'teki bazı ifadeler, İsrailoğulları dışındaki halklara yönelik dini etkileme faaliyetlerinin yürütüldüğüne işaret edilmektedir. Günümüzde reformist Yahudilik gibi çeşitli cemaatlerin, misyon kavramına sıcak baktığı bilinmektedir. Bu cemaatler, inançlarını yayma ve öğretilerini diğer insanlara ulaştırma konusunda faaliyet gösterme eğilimindedirler.³

³ Gündüz, "Misyonerlik", 30/193-196.

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNT DİNLERİ VE ORTAK ÖZELLİKLERİ

1. Hint Dinleri

Hinduizm, Hint toplumunun en eski ve en yaygın dini olarak bilinir. Reankarnasyon ve karmaya dayanan Hinduizm, çok tanrılı bir dindir ve kişinin kendi Tanrı'sını seçme özgürlüğüne sahiptir.⁴

Budizm ise Siddhartha Gautama'nın öğretileri üzerine kurulmuş bir din olarak bilinir. Budizm, dünyadaki acıları sona erdirmeyi ve ruhsal aydınlanmaya ulaşmayı hedefleyen bir yol olarak kabul edilir.⁵

Cayinizm, Hindistan'a özgü dini ve kültürel sistemi olan en eski dinlerden biri olarak bilinir. Cayinizm'de temel ilke, şiddetten uzak durmayı vurgulayan ve tüm canlıları sevgi ve hoşgörülle kucaklayan Ahimsa'dır.⁶

Son olarak; Sihizm, Hindistan'ın Pencap şehrinde Guru Nanak tarafından kurulan ve burada gelişen bir din olarak kabul edilir. Sihizm'in inanç sistemi Allah'a; tek tanrıya, sosyal adalet ve eşitliğe ve kişisel disipline olan inanca dayanır. Sihlere göre iyi bir yaşam sürmenin yolu; Allah'ı her zaman akılda ve kalpte tutmaya, dürüst yaşayıp çok çalışmaya, herkese eşit davranarak cömert olmaya ve başkalarına hizmet etmeye dayanır.⁷

1. 1. Hinduizm

Hinduizm, kökeni M.Ö iki binlere kadar varan Hint alt kıtasında ortaya çıkmış çeşitli inanç sistemlerini ve ritüelleri içinde bulunduran kapsamlı bir dindir. Farklı mezhepler ve gelenekler, Hinduizm'in çeşitliliğini daha da artırır. Ayrıca, Hindu tapınakları, festivalleri ve dini uygulamaları da dikkati çeken dini bir yapıdır. Hinduizm, Hint kültürünün önemli bir parçasıdır ve Hindistan'da milyonlarca takipçiye sahiptir. Hinduizm ayrıntılı bir bakış gerektiren karmaşık bir yapıya sahiptir.

⁴ Mehmet Masatoğlu, "Hinduizm", *Dinler tarihi*, ed. Ramazan Adıbelli (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2023), 347.

⁵ Kutlutürk, "Hint Dinleri Açısından Diğer Dinler ve Mensupları", 179.

⁶ Masatoğlu, "Hinduizm", 347.

⁷ Mustafa Kıranatlıoğlu, "Sihizm", *Dinler Tarihi*, ed. Ramazan Adıbelli (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2023), 423-451.

Milattan önce yaklaşık iki bin yılın ortalarında Hindistan'a gelen Ariler bu bölgede yaşayan yerli halk ile karşılaşmış ve her iki halkın inanç ve gelenekleri birbiriyle kaynaşarak ortak bir dini yapı gelişmiştir. Bu dini yapı tarihsel süreçte farklı isimlerle anılmış olup belli bir kurucusu ve standart bir amentüsü yoktur. İsmi, Sanskritçede “nehir” anlamına gelen sindhu kelimesinden türeyen telaffuz farkından dolayı sindhu nehri etrafında yaşayan kimseleri ifade ederken kullanılan Hindu tabirinden almıştır. Hinduizm, batıların kullanmış olduğu Hinduların asırlar boyu süre gelen dinini tanımlamak üzere kullanılmıştır. Arapça kaynaklarda "Berahime" ve Batılı kaynaklarda "Brahmanizm" adı altında genellikle M.Ö. 2000 – M.S. 5. yüzyıl arasındaki erken dönem Hinduizm'i kastedilmektedir. Bu dönemde din adamı sınıfını oluşturan Brahminlerin gücünü elinde bulundurmaları ve halk arasında "Brahman" adı verilen yüce varlık algısının gelişmiş olması bu ismin ortaya çıkmasının sebebidir. Brahmin sınıfı, bu dönemde Hindu toplumu arasında önemli bir konuma sahip olmakla birlikte din adamlarının toplum üzerinde büyük bir etkisi bulunuyordu. Böylece, bu dönemde Hinduizm'in erken formları olan Brahmanizm veya Berahime adı ile anılmasının ana sebebi, Brahmin sınıfının toplumsal gücü ve Brahman kavramının halk arasında yüceltilmiş olmasıdır. Bu isimlendirmeler, Hinduizm'in erken dönemlerindeki dini ve toplumsal yapıların vurgulanmasında kullanılmaktadır. Vedizm olarak isimlendirilmesinin nedeni ise Veda metinlerinin ortaya çıktığı erken dönem Hinduizm'idir. Bir diğer ismi Dharma ise din, yasa, kural, düzen gibi manalara gelen Hindular tarafından kendi inançlarını ifade etmek için kullanılan bir isimdir.⁸

Hinduizm'de evrensel bir ruh veya kutsal gerçek olarak kabul edilen Brahman, her şeyin temel kaynağıdır. Brahman, tüm varlıkların özünü oluşturur ve her şeyi içerir. Bu nedenle Hinduizm, monoteist ve çoktanrılı bir yaklaşımı bir araya getirir. Hinduizm'e göre, yaşamın döngüsü samsara olarak adlandırılır. İnsanlar samsara içinde reankarnasyon yoluyla birçok yaşamı deneyimlerler. Reankarnasyon, karma ile bağlantılıdır. Karma, bireyin eylemlerinin sonuçlarına atıfta bulunan bir kavramdır. İyi eylemler iyi sonuçlar doğururken kötü eylemler kötü sonuçlar doğurur. Bu nedenle insanlar, iyi karma biriktirerek daha yüksek bir varlık seviyesine yükselmeyi amaçlarlar. Dharma, bireyin toplum içindeki rolünü ve görevlerini ifade eder. Her kişi, yaş, cinsiyet,

⁸ Cemil Kutlutürk, “Hint Dinleri”, *Dünya dinleri.*, ed. Şinasi Gündüz, MilelNihal yayınları; 1 (İstanbul : MilelNihal Yayınları, 2019), 182-232.

meslek ve sosyal durumlarına göre belirlenen belirli bir dharma'ya sahiptir. Dharma'yı yerine getirmek, karma biriktirmenin bir yolu olarak kabul edilir.⁹

Hinduizm'de hac ibadeti tanrısal varlıkların yaşadığına inanılan kutsal gördükleri yerleri ziyaret etme temeline dayanmaktadır. Oruç ibadeti ise genelde perhiz şeklinde yapılarak hayvansal gıdalardan uzak durma ya da meyve, su ve pirinç gibi belli şeyleri tüketme esasına dayanır. Hinduizm'de kurban ibadeti oldukça önemli olup at, sığır, keçi gibi hayvanları yakmak suretiyle yapılan ibadettir. Sonraki dönemlerde ise Hinduizm'de kanlı kurban törenlerinin yerini su, çiçek, tütsü ve tereyağı gibi sunular almıştır. Hinduizm'de önemli olan diğer bir ibadet ise yogadır. Özel yöntemler kullanarak zihni ve bedeni kontrol altına alma tekniğine yoga denmektedir. Riyazet, çilecilik ve meditasyon yoganın usulleri içinde yer alır. Hinduizm'e göre Tanrı'ya kavuşma ancak kalpteki bütün istekleri atıp nefisini kontrol altına almakla mümkündür.¹⁰

Hinduizm'in kutsal metinleri çok çeşitlidir. En önemlileri Vedalar, Puranalar, Dharma-şastralar, Mahabharata ve Ramayana'dır.

1. 2. Budizm

Budizm, M.Ö. 6. yüzyılda Hindistan'ın kuzeydoğu bölgesinde yaşayan Siddhartha Gautama (Buddha)'nın düşünceleri çerçevesinde oluşup gelişen dini bir sistemdir. Budizm'in kurucusu Siddhartha Gautama, ailesinin zenginliği ve ihtişamından vazgeçerek aydınlanma arayışına girmiştir. Birkaç yıl süren meditasyon ve araştırmalarının ardından aşırı rahatlık ve katı riyazeti redderek orta yolu tercih etmiştir. Dolayısıyla acı ve ızdıraptan kurtaracak sekiz dilimli yolu keşfederek aydınlanmıştır ve "Buddha" olarak anılmaya başlamıştır ki bu kelime "uyanmış" veya "aydınlanmış" anlamına gelmektedir.¹¹

Budizm'de Nirvana'ya ulaşmak için izlenmesi gereken yol olan Sekiz dilimli yol, ahlaki, zihinsel ve meditatif uygulamalardan oluşur. Bu yolda doğru düşünce, doğru amaç, doğru konuşma, doğru davranış, doğru yaşam, doğru çaba, doğru farkındalık ve doğru meditasyon gibi bileşenler bulunur. Budizm, reinkarnasyonu kabul eder, yani ruhun bedenden bedene geçtiğine inanır. İnsanlar eylemlerinin sonuçlarını taşıyan karma ile bağlantılıdır. İyi eylemler iyi bir reinkarnasyon getirebilirken, kötü eylemler

⁹ Masatoğlu, "Hinduizm", 347.

¹⁰ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 182-232.

¹¹ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 182-232.

kötü bir reinkarnasyona yol açabilir. Budizm'de Nirvana, samsara döngüsünden kurtuluşun nihai hedefidir. Nirvana, acının sona ermesi, isteğe bağlı arzuların son bulması ve tam bir aydınlanma durumunu ifade eder.¹²

Budizm, Theravada, Mahayana ve Vajrayana gibi ana mezheplere ayrılır. Her gelenek farklı metinlere, uygulamalara ve öğretilere sahiptir. Budistler ibadetlerini tapınaklarda ve Budha'nın heykelleri önünde gerçekleştirirler. Meditasyon, dua ve mantralar bu ibadetlerin bir parçasıdır.

Budizm'de zorunlu bir hac ibadeti olmamakla birlikte kutsal kabul edilen yerleri ziyaret etmek önemli bir uygulama olarak kabul edilmiştir. Dünyanın farklı yerlerinden gelen Budistler Hindistan'da bulunan hac merkezlerini ibadet amacıyla ziyaret etmektedirler. Önemli günlerde ve dini bayramlarda tutulan oruç ibadetini daha çok manastırda yaşayan kimseler yerine getirirler. Ahimsa prensibi gereği Budizm'de kanlı kurban ibadeti yoktur. Kan akıtmak hoş karşılanmayan bir davranış olarak kabul edilir. Yoga ve meditasyon Budizm'de en çok dikkat çeken ibadetlerin başında gelir. İnançlarına göre Buda nihai hakikate yoga ve meditasyonla erişmiştir. Budizm'de meditasyon yapmanın amacı kişiyi Nirvana'ya yaklaşmasını sağlamasıdır.¹³

Budizm, Hindistan'dan başlayarak Asya'nın birçok bölgesine yayılmıştır. Özellikle Güneydoğu Asya, Doğu Asya ve Tibet'te yaygın olarak bulunur. Budizm, sadece dini bir inanç sistemi olarak değil bir yaşam felsefesi olarak da kabul edenler vardır. Budizm, bireyin içsel dönüşüm ve aydınlanma için bir yol sunar.

Günümüzde Budizm yalnızca Hint Yarımadası veya Doğu Asya'ya özgü değil evrensel bir din haline gelmiştir. Artık dünyanın birçok yerinde taraftarı ve takipçisi olan bir inanç sistemidir. Örneğin, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde 5 milyondan fazla Budist bulunmaktadır. Budizm farklı kültürlerle karşılaşarak, yeni Budist mezhepler ortaya çıkmıştır. Budizm, yerel kültürlerle uyum sağlama konusunda başarılı olmuştur; ancak durum aynı zamanda Budizm'in içinde farklı dini düşüncelerin ve uygulamaların gelişmesine ve ilk formundan epey uzaklaşmasına da sebep olmuştur.¹⁴

¹² Yitik, *Doğu Dinleri*, 81.

¹³ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 182-232.

¹⁴ Yitik, *Doğu Dinleri*, 81.

1. 3. Cayinizm

Hint kökenli ve özgün bir dindir. Cayinizm, şiddetsizlik ilkesini en önemli ilke olarak kabul eder. Cayinler, tüm canlı varlıklara zarar vermemeye özen gösterirler. Bu ilke, yaşamın her türüsüne saygı duyma gerekliliğini vurgulamaktadır.

Cayinizm, M.Ö. 6. yüzyılda Hindistan'ın doğusunda yaşayan Vardhamana Mahavira'nın düşünce ve öğretilerine dayanan bir dini sistemdir. Vardhamana, 30 yaşında dünyevi yaşamını arkada bırakıp on yıl boyunca katı bir riyazet ve arınma süreci geçirmiştir. Bu süre içinde samsara (doğum-ölüm) döngüsünden kurtuluşun yolunu keşfettiğine ve mutlak bilgiye ulaştığına inanmıştır. Mahavira'ya "büyük kahraman" anlamına gelen "Mahavira" ve "muzaffer" anlamına gelen "Cina" ünvanları verilmiştir. Bu nedenle takipçileri Cayinizm'i benimsemiş ve ona göre adlandırılmıştır. Cayinistler, kendi dini geleneğini "Cina'nın öğretisi" anlamına gelen "Cina dharma" olarak isimlendirmişlerdir.¹⁵

Cayinizm, özellikle Bihar eyaletinde, geleneksel Hint dinleri içindeki kast sistemine ve kanlı kurban ritüellerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Evrensel bir din haline gelememiştir ancak, Hint yarımadasında varlığını sürdürmüş ve günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Cayinizm, dünya genelinde en az taraftarı olan dinlerden biridir ve neredeyse tamamı Hindistan'da yaşayan 2,5-3 milyon takipçisi bulunmaktadır. Ancak, Cayinistler, ahimsa prensibine sıkı sıkıya bağlılıklarıyla bilinen, her türlü canlıya zarar vermeme prensibine dayanmaktadır. Cayinistler, aynı zamanda ateist ve hümanist bir anlayışı benimseyerek tüm varlıkların bir ruha sahip olduğu inancına dayanarak ahimsa ilkesini savunmaktadırlar. Bu inançları ve değerleri, uluslararası alanda üne sahip Hint edebiyatçıları ve siyasetçileri, özellikle Kalidas ve Mahatma Gandhi gibi şahısların destekleriyle dünyaya tanıtmışlardır.¹⁶

Cayinizm'de Mahavira'nın yaşadığı yerler kutsal kabul edilmiş olup oraları hac niyetiyle ziyaret etmek önemli bir ibadet olarak görülmektedir. Ahimsa prensibinden dolayı hayvanları kurban etme geleneği şiddetle kınanmış bunun yerine pirinç, çiçek, yağ gibi çeşitli takdimeler sunulmaktadır. Cayinizm'de orucun bedeni ve zihni temizlediğine ve Mahavira'nın çileci yaşamını hatırlattığına inanılır. Oruçluyken sadece yiyeceklerden uzak durmak değil yeme isteğini de yok edebilmek önemlidir.¹⁷

¹⁵ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 182-232.

¹⁶ Yitik, *Doğu Dinleri*, 139.

¹⁷ Kutlutürk, "Hint Dinleri", 182-232.

1. 4. Sihizm

Sihizm, Hindistan'ın Pencap bölgesinde M.Ö. 15. yüzyılda Guru Nanak tarafından kurulan bir dindir. Sihizm'in kurucusu ve ilk Guru'su Guru Nanak'tır. Guru Nanak, Hinduizm ve İslam'dan etkilenecek yeni bir dini öğreti geliştirmiştir. Onun öğretileri, Sihizm'in temelini oluşturur. Sihizm, tek Tanrı'ya olan inancı vurgular. Sihler, Tanrı'nın her şeyde var olduğuna, evreni yarattığına ve her şeyi kontrol ettiğine inanırlar. Sihizm'de 10 büyük Guru vardır. Guru Nanak dışındaki dokuz Guru, onun öğretilerini sürdürür ve Sih topluluğunu yönlendirir. Son Guru olarak kabul edilen Guru Gobind Singh'dir. Sihlerin kutsal metni Guru Granth Sahib, öğretilerini ve dua ve şarkılarını içerir. Bu metin, Guru olarak kabul edilir ve Sihler için rehberlik kaynağı olmuştur.¹⁸

Sihizm'in temeli Hindistan'ın kültürel zenginliği olan bölgelerinde sekizinci yüzyıldan itibaren yayılan İslam dinini ve o bölgenin geleneksel dini Hinduizm'in arasını bularak uzlaştırma çabalarına dayanmaktadır. Bu dinin temelinde etkili olan diğer bir etken ise, Hindu düşüncesinde yaygın olan *bhakti* anlayışının Pencap'ın çok kültürlü yapısına uygun olmasıdır. Sihizm, Hindu geleneğini, çoktanrıcılığı, putperestliği ve toplumsal ayrımcılığa son vererek İslam ve Hinduizm arasında bir köprü oluşturma amacı gütmektedir. Sihizm, Hindu inançları olan maya, samsara, mokşa gibi kavramları kabul etmesine rağmen, tevhidi bir ilke olarak benimsemiş ve avatar ile kast sistemini reddetmektedir. Ayrıca, İslam'ın ahiret anlayışını da kabul etmemektedir. Bu temeller üzerine Sihizm, Hinduizm'den ayrılarak kendi özgün öğretilerini ortaya koymaktadır.¹⁹

Sihizm, karmaşık bir din ve yaşam felsefesi olan Hinduizm ve Budizm'den farklı bir yaklaşım sunar. Temelde tek Tanrı'ya olan inanç, insana saygı ve eşitlik, toplumsal sorumluluk ve adalet Sihizmin temel öğretilerindendir. Sihizm, özgün ibadet uygulamaları ve ibadet mekanları ile tanınır ve Hindistan ve diğer ülkelerde önemli bir takipçi kitlesine sahiptir.

2. Hint Dinlerinin Ortak Özellikleri

Hint Yarımadası'nda ortaya çıkan farklı dinler, Tanrı ve varlık konusunda çeşitli anlayışlara sahiptir. Dinler arasında farklı Tanrı anlayışlarına rağmen, hayata ve insana bakış konusunda şaşırtıcı bir benzerlik bulunmaktadır. Bu benzerlik, Hinduizm'e ait

¹⁸ Kıranathoğlu, "Sihizm", 423.

¹⁹ Yitik, *Doğu Dinleri*, 161.

birçok unsuru diğer dinlerin bünyesinde taşıdıkları ve bazen ayrı dinler olarak değil, yaşayan Hindu mezhepleri olarak değerlendirildikleri anlamına gelir. Örneğin; Cayinizm, Budizm ve Sihizm gibi dinler, Hinduizm'in öğelerini içerisinde barındırabilir. Bu nedenle, bu dinler bazen sadece ayrı dinler olarak değil, aynı zamanda Hindu mezhepleri olarak da düşünülebilir.

Hint dinlerinde bireyin böyle sıkıntılı bir varoluş girdabına düşmesinin ana sebebi, bu varoluşun mahiyeti ve ondan kurtuluşun imkanı konusundaki ortak görüşleri yaygın olarak maya, karma, samsara ve mokşa(nirvana) öğretileriyle ifade edilir. Hint dinlerinin temel ortak özellikleri şöyledir:

2.1. Maya veya Avidya Kavramı

"Maya", kelime anlamıyla yanılgı, yanılsama veya gerçeklik olmayan bir şeyin hakikat gibi algılanmasıdır. Hindu dinlerinde ise "maya", bireyin gerçeği kavramasını engelleyen bir unsur olarak kabul edilir. Hindu kutsal metinleri, özellikle Rig-Veda ve Briharanyaka Upanişad gibi eserler ile Sihizm'in kutsal kitabı Adi Grant'ta, "maya" terimi genellikle "Tanrı'nın yaratıcı ve değiştirici kudreti veya bu kudretin eseri olarak yaratılmış tabiat" anlamında kullanılmıştır. "Maya" terimi, sadece insanın fenomenler aleminde varlıkların doğasıyla ilgili yanılgısı olarak değerlendirilebilecek mutlak bir illüzyon veya yanılgı manasına gelmez. Birey, doğadaki varlıkların gerçek mahiyetini doğru bir şekilde kavrayamadığı için, tek hakikat olan Tanrı'yı unuttur ve sadece dünyalık varlıklara yönelir. Bu yanılgının temel nedeni, bireyin dünyasal varlıklara karşı duyduğu aşırı arzu ve istektir. Bu durum, hem bireysel varoluşun hem de yaşamın karşılaşılan acı ve sıkıntıların temel nedeni olarak ifade edilir. Aralarındaki anlam benzerliğinden dolayı "maya" terimi birçok araştırmacı tarafından avidya terimiyle aynı anlamda kullanılmıştır.

Budizm'e göre avidya, sürekli değişim halindeki varlıkların geçici hallerinin mutlak hakikat ve değişmez zannedilmesidir. Avidya, Budist nedensellik çemberinin ilk halkasıdır ve alemdeki kötülüklerin temel nedenlerinden biridir. Avidya, aç gözlülük (lobha) ve nefret (dosa) gibi diğer iki nedenle birlikte ele alınarak, eşyanın gerçek mahiyetinin anlaşılmasından kaynaklanan kötülüklerin sebepleri arasında sayılır.

Cayinizme göre avidya, jiva atomuna ait ilk hareketin temel nedenidir. Varoluş, jiva atomlarının hareketi, pudgala atomlarıyla teması ve jivanın tekamülüyle devam

eden bir süreç sonucunda meydana gelir. Caynist sistemde, varoluşun herhangi bir aşamasında Tanrı veya Yüce Kudret müdahalesi olmadığına vurgu yapılır. Avidya, varoluş alemi ve bu alemdeki acı ve sıkıntının temel nedeni olarak Hinduizm, Sihizm, Budizm ve Caynizm gibi Hint inanç sistemlerinde önemli bir faktördür.

Sonuç olarak, maya veya avidya, bireyin maruz kaldığı acı ve sıkıntının nihai sebebi olarak kabul edilen ezeli bir prensip veya dünyevi varoluşun temel nedenidir.²⁰

2.2. Samsara ve Karma İnancı

Samsara, dünyadaki doğum-ölüm-yeniden doğuş döngüsünü ifade eder. Dilimizde genellikle tenasüh veya ruh göçü olarak ifade edilir. Biruni'ye göre, Hinduizm'de tenasüh inancı çok önemlidir ve Hindu bir kişinin tenasüh inançlarına sahip olmaması düşünülemez. Bu inanç, ruhun nihai kurtuluşunu sağlamak için her bir varoluş sürecinde ayrı ayrı deneyimler yaşaması gerektiğine inanılmasından kaynaklanır. Bu deneyimlerin tek bir varoluş sürecinde tamamlanması mümkün değildir. Karma, ruhun Samsara döngüsündeki hareketini düzenleyen prensibin adıdır. Hindu inançlarına göre, karma-tenasüh inancının temeli, ruhun her bir varoluşta farklı deneyimlerle karşılaşarak nihai kurtuluşa ulaşabileceği inancına dayanır. Hinduizm içinde ortaya çıkan ve ayrı dinlere dönüşen Cayinizm, Budizm ve Sihizm, karma – tenasüh inancını temel inanç olarak benimsemiştir.²¹

2.3. Mokşa veya Nirvana Kavramı

Mokşa veya Nirvana, Hinduizm, Sihizm, Budizm ve Caynizm gibi Hint dinlerinde, Avidya ve samsara döngüsünden kurtuluş ve aydınlanma anlamına gelir. Bu kurtuluşu ifade etmek için kullanılan birçok terim bulunmaktadır. Ancak günümüzde mokşa ve nirvana terimleri diğerlerine göre daha sık kullanılır. Teistik dinler oldukları için, Hinduizm ve Sihizm için mokşa/nirvana, fenomenler dünyasının temelindeki tek ve yüce Hakikat'in, yani Tanrı'nın varlığının idrak edilmesi anlamına gelir. Budizm'e göre mokşa, eşyanın gerçek mahiyetinin kavranması ve içimizdeki varoluş arzusunun sona ermesi anlamına gelir. Nirvana, eşyanın hiçlik veya geçicilik anlayışının idrak edilerek içimizdeki arzuların son bulması olarak açıklanır. Cayinizm'e göre ise mutlak aydınlanma/nihai kurtuluş, Tanrı veya benzeri bir Yüce Kudret'in idrak edilmesi değil,

²⁰ Yitik, *Doğu Dinleri*, 27.

²¹ Yitik, *Doğu Dinleri*, 27.

sadece eşyanın gerçek mahiyetinin anlaşılmasıdır. Bu, maddi unsurdan arınmayı içerir. Mokşa veya nirvana, ölümden sonraki bir durum değil, bu hayatta tecrübe edilebilecek bir haldir.²²

Genel olarak, Hinduizm, Sihizm, Budizm ve Cayinizm gibi Hint dinlerinin önerdiği yol, züht hayatı ve yoga egzersizlerini içerir. Bu, şiddet, yalancılık, hırsızlık, dünyevi hazların peşinden koşma ve mal-mülk sevgisinden uzak durmayı içerir. Her ne kadar her dinin kendi özel reçeteleri olsa da, genel olarak hepsi nihai kurtuluşa ulaşabilmek için züht hayatı ve yoga egzersizlerini zorunlu görmektedir.

Hindu öğretileri, Cayinizm, Budizm ve Sihizm gibi hareketlerin temelini oluşturmuş veya kaynaklık etmiştir. Karma-tenasüh inancını temel inanç olarak benimsemiştir. Hinduizm ve Budizm gibi Hint dinlerinde yoga ve meditasyon, ruhsal gelişim ve içsel dengeyi sağlama amacıyla yaygın olarak kullanılan uygulamalardır.

²² Yitik, *Doğu Dinleri*, 27.

İKİNCİ BÖLÜM

BUDİZM VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ

1. Budizm'in Ortaya Çıkışı ve Tarihçesi

Budizm'in oluşumu sadece Buda'nın yaşam öyküsüne değil, Buda öncesi ve sonrası Hindistan'ın sosyal, siyasal ve felsefi dönüşümlerine dayanır. Buda'nın öğretileri, bu dönemdeki hazırlık ve evrim sürecinden geçerek bir din haline gelmiştir. Hindistan'ın o dönemdeki sosyal ve siyasal koşulları, Budizm'in fikirsel temellerini belirlemiştir; Buda sonrası ise dinin kurumsallaşmasını şekillendirmiştir.

Hindistan'da Buda öncesi dönemde Hinduizm, Arilerin etkisiyle şekillenmiş, toplumu kast sistemiyle düzenleyerek en üstteki Brahman sınıfını din adamları olarak belirlemiştir. Brahmanlar, kutsal kaynaklardan aldıkları meşruiyetle toplumda saygın ve sözü dinlenen kişilerdi. Ancak bu dönemde insani erdemleri önemseyen keşişler, Brahmanların ritüel ağırlıklı din anlayışını eleştirerek bir reform hareketinin temellerini atmışlardır. Buda, Hinduizm'in toplumsal eşitsizlik oluşturduğunu, Brahmanların ritüel odaklı din anlayışının insanı acılardan kurtarmadığını düşünerek yeni bir hareket başlatmıştır.²³

Budizm'in dini yazılı edebiyatı, ilk başlarda Buda'nın öğretileri sözlü olarak aktararak nakledilmiştir. Ancak Buda'nın vefatının hemen ardından, keşişler Buda'nın öğretilerini toplamak ve kayıt altına almak için çalışmalarına başlamışlardır. Bu süreçte, konsiller adı verilen toplantılar önemli bir rol oynamış ve kutsal metinlerin derlenip toplanması konusunda etkili olmuştur. Keşişler, Buda'nın öğretilerinin yabancı fikirlerle karışmaması ve öğretinin değişmemesi için çeşitli önlemler almış ve dini meselelere çözümler bulmak için konsiller düzenlemişlerdir. Bu toplantılar, öğretinin bütünlüğünü korumak ve anlaşmazlıkları çözmek amacıyla yapılmıştır. Aynı zamanda Budizm'in gelişmesinde ve yayılmasında önemli bir rol oynamıştır.²⁴

Milattan önce üçüncü yüzyılda 1000 keşişin katılımıyla düzenlenen üçüncü konsilde misyonerlik faaliyetleri ve kutsal metinler konusunda uzlaşma sağlanmış ancak Buda'nın tabiatı ve manastır kuralları konusunda anlaşma sağlanamamış, mevcut

²³ Murat Kaya, "Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri", *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (Ağustos 2021), 24-44.

²⁴ Akif Göçmen - Ahmet Güç, "Konsillerin Budizm Tarihindeki Yeri ve Önemi = The Place and the Importance of the Councils in the History of Buddhism", *Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi (İHYA)* 8/2 (2022), 893-913.

ayrılıklar daha da derinleşmiştir. Daha sonra Budizm, öğretileri ve organizasyon yapısıyla sistemleştirilerek bir din haline gelmiş ve Hindistan dışına yayılmıştır.²⁵

Budizm, misyonerlik faaliyetleri sırasında kendine özgü teknikleri kullanarak gittiği ülkelerin siyasi, sosyal ve kültürel şartlarına uyum sağlamayı başararak özellikle yerel dinlerle çatışmadan tutunma imkanı bulmuştur. Belirli bir noktada yer edindikten sonra, bu dinlerin inançlarını, kendi öğretileri altında farklı kavramlarla entegre ederek adaptasyon sağlamış bu yeteneği sayesinde kısa sürede, gittiği ülkelerde yerel dinlerin önüne geçerek baskın bir din haline gelmiştir.

1.1. Budizm'in Öğretileri

Buda, Hinduizm'den gelen bazı unsurları sorgulamış ve öğretilerinde farklı bir yolu izlemiş olsa da öğretilerinin temelini meditasyon, reinkarnasyon ve zihinsel egzersizler gibi unsurlar oluşturmuştur. Hinduizm'de yer alan ritüeller, sosyal eşitsizlik, atman ve brahman öğretilerine karşı çıkmış, bunların insanı gerçek kurtuluşa götürmekten uzaklaştırdığını düşünmüştür. Ancak Buda, bu eleştirilere rağmen Hinduizm'den tamamen ayrılmamış, bazı unsurları benimsemiş ve kendi öğretilerinde de kullanmıştır.

Budizm'e göre insan yaşamında, acılar ve sıkıntılar vardır ve bu acıların kaynağı cehalet ve arzular olarak görülmüştür. Buda'ya göre insan, doğrusal bir zaman ve mekan içinde yaşamaz; değişen ve dönüşen bir zaman ve mekan içindedir. Bu nedenle, insanın içinde bulunduğu durumun doğal bir sonu yoktur. Cehalet ve arzular, insanı sürekli bir döngüde tutarak doğum-ölüm döngüsüne (samsara) hapseder. Zihin, hakikat bilgisiyle aydınlanmadığı sürece arzularını kontrol edemez ve bu durum insanın sıkıntılarından kurtulmasını engeller. Budizm'in karma anlayışına göre şu anki durumumuzu geçmişteki düşüncelerimiz ve eylemlerimiz şekillendirir. Kötü düşünür, kötü konuşur ve kötü davranırsak sonraki hayatımızda bizi acı ve ızdıraplar takip eder. Yine sonraki hayatımızda yaşadığımız iyilik ve mutluluklar bizim iyi düşünüp, iyi konuşup iyi davranmamızın sonucu olarak karşımıza çıkar.²⁶

Budizm'de kurtuluş, cehaletten ve acılardan kurtulma hedefine dayanır. Buda, insanın kurtuluşunu sağlayacak sekiz basamaklı bir yol önermiştir: Doğru bilgi, doğru

²⁵ Kaya, "Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri", 24-44.

²⁶ Mehmet Masatoğlu, "Budizm", *Dinler Tarihi*, ed. Ramazan Adıbelli (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2023), 377-403.

düşünce, doğru konuşma, doğru davranış, doğru meslek, doğru çaba, doğru gözetim, doğru konsantrasyon. Bu yol, denge ve doğruluk prensiplerine dayanır; insanın zihinsel ve davranışsal düzeyde sorunları çözerek mutluluğa ulaşmayı hedefler. Bu yolun sonunda ulaşılan huzur ve mutluluk Nirvana olarak adlandırılır. Nirvana, bedensel yok olma değil, niteliksel bir değişimi ifade eder. Sekiz dilimli yolun başarıyla uygulanması ve meditasyon pratiğinin yerine getirilmesiyle insan, içsel arzularını dengeleyerek Nirvana'ya ulaşır. Bu noktadan itibaren önceden rahatsızlık veren durumlar etkisiz hale gelir ve kişi dış dünyanın olumsuz etkilerinden kurtulur.²⁷

Budizm'de kurtuluş yolu insanın kendi çabaları ve içsel dönüşümüyle bağlantılıdır. Budizm, Tanrı kavramıyla ilgili sessiz bir duruş sergiler ve bu nedenle Tanrısız bir din olarak adlandırılabilir. Buda, yaşadığı dönemin öncelikli sorunlarına odaklanmış ve insanın sıkıntılarından kurtuluşunu araştırmıştır. Bu nedenle Tanrı kavramı üzerinde durmamıştır. Hem Buda hem de öğrencileri, Hinduizm'in Tanrı kavramıyla oldukça aşına olmalarına rağmen, bu konuya odaklanmayıp insanın içsel dönüşümüne yönelmişlerdir.

1.2. Budizm'in Yayıldığı Coğrafya

Budizm, evrensel iddiaları olan bir din olmakla birlikte yayılmacı bir geleneğe de sahiptir. Budizm, uzlaşmacı ve eklektik bir anlayışı benimseyerek var olmuş ve uzun bir süreç içinde gelişmiştir. Budizm, kurucusunun vaazları ve taraftar kazanma çabalarıyla başlayarak öncelikle Hindistan ve çevresinde yayılmıştır. Daha sonra Asya'nın farklı bölgelerine yayılan Budizm, bazı yerlerde etkili olmuş ve sonrasında dünyanın diğer bölgelerine de ulaşmıştır. Budizm, günümüzde çok sayıda takipçiye sahip olan dinler arasında yer alır.²⁸

Budizm, M.Ö. 6. yüzyılda Kuzey Hindistan'da ortaya çıkmış bir öğretilerdir. Bu dönem, farklı düşüncelerin geliştiği bir zaman dilimidir ve Buda, o dönemin düşüncelerinden etkilenmiş, büyük ölçüde Hinduizm eleştirisine dayalı bir öğreti üzerinde durmuştur. Bu yüzden, Budizm başlangıçta Hinduizm içinde reformist bir hareket olarak ortaya çıkmıştır.

²⁷ Kaya, "Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri", 24-44.

²⁸ Hüsamettin Karataş, "Sakyamuni Buda'nın Tarihsel Kişiliği ve Öğretisinin Yeni Bir Din Haline Geliş Süreci", *Dini Araştırmalar* 16/42 (Ocak-Haziran 2013), 129-142.

Buda'nın öğretileri zamanla değişime uğrayarak Budizm yeni bir din haline gelmiştir. Buda'nın misyon anlayışı, Budizm'in Hindistan'da başlayıp daha sonra diğer Asya ülkelerine yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu misyon anlayışı, Budizm'in temelini oluşturmuş ve onun geniş kitlelere ulaşmasını sağlayarak Buda'nın temelini attığı öğretiler, Budizm'in Asya ülkelerine kadar yayılmasını sağlamıştır. Budizm, başlangıçta Buda'nın yaşadığı bölge olan Kuzeydoğu Hindistan'da yayılmaya başlamıştır. Bu yayılış sırasında Budizm'in takipçi sayısının artışı Buda'nın öğretilerinin yorumlanması ve doktrinleştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Buda'dan yaklaşık 250 yıl sonra, ana hatlarıyla oluşan doktrinel yapı ile Budizm, büyük bir devlet gücü haline gelerek Hindistan dışına çıkabilecek seviyeye ulaşmıştır.

M.Ö. 3. yüzyılın ortalarından itibaren, Budizm Hindistan dışındaki ülkelere misyonerlik faaliyetleri gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu süreçte iki ana gelenek şeklinde gelişen Budizm, Theravada geleneği ile Güney ülkelerinde, Mahayana geleneği ile Kuzey ülkelerine doğru yayılmıştır. Budizm'in Asya'daki başarıları, uzak bölgelerdeki, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'daki insanların dikkatini çekmiş ve bu dini bilgilere ulaşmaya teşvik etmiştir. Budizm ile ilgili bilgiler, değişik aralıklarla Avrupa ve Kuzey Amerika'ya ulaşmıştır. Avrupa'ya ulaşan ilk bilgiler, Yunan tarihçi Plutarch'ın (M.S. 46-M.S. 119) yazılarına dayanmaktadır. Zaman içerisinde pek çok Avrupalı bilgin, Budist kutsal metinleri inceleyerek Budizm'i tanıtan eserler yazmışlardır. Avrupa'daki bu entelektüel çalışmaların yanı sıra Budizm'in yayılması amacıyla kurumsal çalışmalar da yapılmıştır. 20. Yüzyılın başlarında İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde Budist olan ve Budizm'in yayılması için teşkilatlar kuran kişiler ortaya çıkmıştır. İngiltere ve Almanya'daki Budist organizasyonlar birinci dünya savaşından sonra hızla artmıştır. Budizm'in Amerika'daki yayılış süreci aşamalar halindedir. 1784'te Çin ile başlayan ticari ilişkiler, Güney Carolina'dan Massachusetts'a giden gemilerin Asya'dan getirdiği eserlerle Amerikalıları Budizm ile tanıştırmıştır. Ancak Budizm'in tam olarak ayrı bir din sistemi olduğu fark edilene kadar zaman geçmiştir.²⁹

1840'larda New England'daki Transandantalist gruplar, Budizm hakkında makaleler yayımlayarak bu dini tanıtmış ve Amerikan toplumuna entegre etmeye çalışmıştır. Önemli toplulukların kurulması, Budizm'e olan ilgiyi artırmış önde gelen

²⁹ Kaya, "Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri", 24-44.

isimlerin Budizm'e katılmasına öncülük etmiştir. 1893'te Şikago Dünya Din Parlamentosu'nda yapılan konuşmalar, Budizm'i rasyonel ve bilimsel bir din olarak tanıtmış ve Amerika'da Budizm'e olan ilgiyi artırmıştır. Amerika'ya Japon göçmenlerinin gelmesiyle birlikte Amerika'da Budist sayısı artmış ve Budist teşkilatlar güçlenmiştir. 1950'lerden itibaren Daisetz T. Suzuki'nin konferansları ve Zen Budizm'inin meditasyon tekniklerinin tanıtılmasıyla ilgi artmış, özellikle Beat Kuşağı denilen topluluklar arasında yayılmıştır.³⁰

Budizm günümüzde dünya genelinde 500 milyondan fazla takipçisi olan dördüncü büyük bir din olarak kabul edilmektedir. Özellikle çağın gerekliliklerine uygun misyon metotları sayesinde, Asya'nın ötesinde Avrupa ve Amerika gibi farklı bölgelerde de hızla yayılmaktadır. Bu dinin büyüme potansiyeli, onu diğer dinler arasında ayrıcalıklı bir konuma getirmektedir.

2. Türkiye'de Budizm'in Misyonerlik Faaliyetleri

Evrensel mesajlar taşıyan ve öğretilerini tüm insanlığa yayma isteğine sahip her inanç sisteminin faaliyetlerini “tebliğ” kavramıyla ifade etmek mümkün değildir. Nitekim Hıristiyanlık ile özdeşleşmiş olan “misyonerlik” sıradan bir tebliğ faaliyetinden farklı özellikler taşımakta olup kendine özgü yöntemler kullanmaktadır.

Misyonerlik, bir kurum olarak, İslam'daki tebliğ ve irşat faaliyetlerinden ayrılır. Batılı din bilimcileri farklı düşünmüş olsalar da, Budizm ve Hinduizm gibi dinlerin düşünce ve öğretilerini yayma faaliyetleri ve buna ait kurumları da Hıristiyan misyonerliğinden farklıdır.

Batıda ve ülkemizde ortaya çıkan YDH (Yeni Dini Hareketler) taraftar kazanmak için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Bu yöntemler aynı zamanda öğretilerini yayma stratejisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle Moonculuk, Yehova Şahitleri, Uluslararası Krishna Bilinci Topluluğu, Ahir Zaman Azizleri gibi YDH'lerin, kendi öğretilerini insanlara yaymak amacıyla misyonerlik faaliyeti yürütmektedirler. Bu misyonerlik faaliyetlerinde özellikle genç nesil ön planda tutulmuştur. Mormonlar, Yehova Şahitleri gibi bazı dini hareketlerin genç yaşta eğittikleri gençler misyonerlik faaliyetleri için görevlendirilmiş olup bu gençler genellikle nazik, gülümseyen, düzgün giyimli ve sabırlı kişilerden oluşmaktadır. Misyonerler, öğretileri yaymanın yanı sıra

³⁰ Kaya, “Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri”, 24-44.

bağış toplama gibi görevleri de üstlenmektedirler. Yeni Dini Hareketlerin (YDH'ler) taraftar kazanmak ve mevcut üyeleri bağlı kılmak için kullandıkları bazı stratejiler bulunmaktadır. YDH'ler sosyal ilişkilerden faydalanarak tanınmış kişiler aracılığıyla üye kazanma eğilimindedir. Bireyler, normalde bu hareketlere ilgi duymayabilir ancak iletişimde oldukları kişiler aracılığı ile bu gruplarla tanışır. Özellikle yalnızlık hissinin yoğun olduğu zamanlarda, bu gruplar tarafından yapılan bir hamle kişileri etkilemektedir. Birçok YDH'de karizmatik liderlik önemli bir rol oynar. Liderler, olağanüstü özelliklerle nitelendirilir ve bu özellikler insanları kendilerine çekmek için kullanılır. Sadece üye kazanırken değil, mevcut üyelerin bağlılığını artırmak için de bu yöntemi kullanırlar. Liderler, coşkulu toplantılar ve etkinlikler düzenlerler ve üyelerin bağlılığını pekiştirmeye çalışırlar. Bazı YDH'ler, özellikle genç bireylerin gruplardan ayrılmalarını engellemek amacıyla eğitim kamplarını kullanırlar. Bu kamplarda, ayrılmak isteyen gençlerin tecrit edilmesi, fiziksel ve psikolojik baskı uygulama gibi yöntemlere başvururlar. Yeni Dini Hareketler (YDH'ler) yaygın faaliyetlerini misyonerlik için etkili bir araç olarak görür ve aynı zamanda aşırı ilgi veya sevgi bombardımanı gibi unsurları taraftar kazanmak için kullanırlar. YDH'ler, çağımızın iletişim araçlarının hızla gelişmesinden faydalanarak televizyon, radyo, sosyal medya gibi araçları ve dergi, broşür gibi basılı materyalleri kullanarak faaliyetlerini yayma imkanı bulmuşlardır. Bu araçlar özellikle sosyal medya, düşünce ve faaliyetlerini hızlı ve etkili bir şekilde yayma konusunda oldukça etkili olmuştur. Modern çağın bireyselleşme eğilimleri ve aile yapısının zayıflaması sonucunda sevgi ve ilgi ihtiyacı duyan bireylerin bu boşluğundan faydalanmaktadır. Özellikle sevgi bombardımanı adı altında teknikler geliştirilerek üyelerin gruba ısındırılması hedeflenir. Bu teknikler özellikle etkileyici kadın figürleri kullanılarak yapılmaktadır.³¹

2.1. Misyonerliğin Anlamı ve Mahiyeti

Misyon kavramı latince missiodan gelen “görev ve yetki”, misyoner ise “görevli olan kişi” anlamına gelmektedir. Hıristiyanlıkta milletlerin sömürge toplumlara kilise görevlileri göndermesini ifade eden misyon ve misyonerlik sömürge bölgelerinde yaşayanların Hıristiyanlaştırılması anlamında kullanılmıştır. Günümüzde Hıristiyan misyonerleri, emperyalizmle ilişkisinde olumsuz anlam çağrıştırdığı için misyonerlik

³¹ İsmet Eşmeli - Sena Sultan Topal, “Yeni Dini Hareketler Ve Kurtuluş Öğretisi”, *Universal Journal of Theology* 7/2 (Aralık 2022), 91-107.

yerine bu anlamı ifade eden başka kavramlar kullanmışlardır. En fazla kullanımına rastlanan kavramdan biri evangelizm ve evangelizasyon olmakla birlikte zaman zaman şahitlik ve beyan gibi kavramlarında kullanıldığı görülmektedir. Misyonerlik özellikle Hıristiyan yayılcılığını ifade etmekle birlikte farklı metot ve yöntemler kullanan birçok inanç sisteminin hedefinde dinin yayılması vardır. Budizm, Hinduizm, Sihizm gibi kurtuluşa ermenin sadece kendilerinde olduğunu iddia eden evrensel dinler misyonerlik eğilimi içerisindedir.³²

Hint dinleri içerisinde misyonerlik konusunda en başarılı olan din Budizm'dir. Bazı önde gelen aydınların Budizm'e hayranlığını dile getiren ifadeler kullanması, hem ülkemizde hem de Batı'da bu dinin yayılması için uygun bir zemin hazırlamıştır.³³

2.2. Budizm'in Misyonerlik Anlayışı

Budizm'in özgünlüğü ve evrenselliği birleştirici misyonerlik anlayışı vardır. Budist öğretilere göre, insanın doğasında acı çekmek vardır. Bu acı ancak aydınlanmış bir anlayışa ulaşırsa sona erer. Aydınlanmış duruma ulaşmaları için insanlara rehberlik yapmak amaçlanır. Budizm, misyonerlik yapma konusunda gayet sakin, insanların kendi içsel arayışlarını desteklemeye odaklanarak öğreti ve örnekleri sunar. Budistler, öğretilerin sakin, şefkatli ve içsel dönüşümler sağlanarak yayılacağına inanırlar. Budizm'de misyoner faaliyetler genellikle Budist öğretileri paylaşarak, meditasyon uygulamalarını öğreterek ve insanların içsel dinginlik ve aydınlanma arayışlarında rehberlik ederek yapılır. Bu uygulamalar yapılırken zorlama olmaksızın kişisel tercihler doğrultusunda olmasına dikkat edilir.

Buda, öğrencilerinden misyonerlik konusunda özel çabalar sarf etmelerini istemiş ve onları misyonerlik faaliyetleri konusunda teşvik etmiştir. “O, öğrencilerine ‘*Birçok insanın mutluluğu için, birçok insanı kazanmak için, dünyada şefkatle ilerleyin. Görkemli öğretiyi ve kutsal yaşamı ilan edin*’ diyerek büyük bir misyon perspektifi çizmiş ve öğretilerini daha uzak bölgelere götürmelerini öğütlemiştir”.³⁴

Budizm'in yayılma şekli ve misyon anlayışının üç temel ögeye dayandığı belirtilmektedir. Bu ögeler şunlardır:

³² Gündüz, “Misyonerlik”, 30/193-199.

³³ Ali İhsan Yitik, “Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi* (Mart 2007), 340-347.

³⁴ Kaya, “Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri”, 24-44.

Devlet yöneticilerine hitap: Budizm, devlet yöneticilerini etkilemekte ve destek almak adına onlara hitap etmiştir. Bu, dinin yayılması için devlet desteğinin sağlanması anlamına gelir.

Esnek öğretisi: Budizm, esnek bir yapıya sahiptir ve farklı toplumların kültürel, sosyal ve dini özelliklerine uyum sağlayabilir. Bu esneklik, yayılma sürecinde farklı toplumları etkilemesine olanak tanır.³⁵

Manastır yaşamı: Budizm'in manastır yaşamı, dinin yayılmasında kilit bir rol oynamıştır. Manastırlar, öğretisi ve uygulamaların merkezi haline gelmiş ve Budizm'in yayılmasında öncü bir rol oynamıştır. Buda manastır hayatını kurallar koyarak sistemli bir hale getirmiştir.³⁶

Bu üç öğeden oluşan bu dinamik, Budizm'in içinden çıktığı toprakları aşarak büyük bir din haline gelmesini sağlamıştır.

2.3. Hint Kökenli Dinlerin Türkiye'deki Faaliyetleri

Budizm'in öğretileri ve uygulamaları giderek daha geniş gruplar tarafından benimsenip uyarlanmaktadır. Bazıları dini bir geleneğe ya da kurumsal yapıya ait olmaksızın, karma ve reinkarnasyon gibi inançları veya meditasyon, yoga gibi uygulamaları seküler bir yaşam tarzıyla birleştirmektedir. Bu gruplar, Budizm'in felsefesini ve uygulamalarını kişisel gelişim ve ruhsal denge için kullanmaktadırlar. Öte yandan, başka dini geleneklere mensup olup Budizm'in öğretilerinden ilham alanlar da bulunmaktadır. Örneğin, dindar bir Yahudi veya Müslüman, kendi inancıyla ilgili farkındalığını artırmak için Budist kökenli yoga-meditasyon gibi uygulamalara yönelmektedir.³⁷

Budizm'in popüler kültürdeki etkisi giderek daha belirgin hale geldiği görülmektedir. Medya platformları, kurslar ve eğitim merkezleri, Budist pratikleri ve felsefesini yaymada önemli bir role sahiptir. Özellikle Batı'da, İngiltere gibi ülkelerde, 'mindfulness' (her an zihinsel farkındalığa sahip olma) gibi Budist kaynaklı uygulamaların devlet okullarının müfredatına dahil edilmesi gibi adımlar görülüyor.

³⁵ Kaya, "Budizm'in Misyon Anlayışının Temelleri", 24-44.

³⁶ Emine Zehra Turan, *Budizm'de Manastır Hayatı* (Ankara Üniversitesi, Thesis, 2004) (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi), 28-29.

³⁷ Hesna Serra Aksel, "Budizm'in Batı'dan Doğuşu: Modern ve Postmodern Budizm = Dawning of Buddhism in the West and Postmodern Buddhism", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)* 54 (Aralık 2020), 85-107.

Türkiye'de de özel okullarda ve yetişkinlere yönelik ücretli veya ücretsiz kurslar aracılığıyla yoga, meditasyon gibi dersleri sunan eğitimler oldukça yaygınlaşmıştır. Sosyal medya da Budizm kökenli uygulamaların tanıtımında önemli bir araç haline gelerek binlerce takipçisi olan hesaplar, mutlu ve tatmin edici bir yaşam elde etmenin yolu olarak Budizm'e dayalı uygulamaları online platformlarda öğretilerek, Budizm'in öğretileri ve pratikleri geniş bir kitleye ulaşarak popülerlik kazanmaktadır.³⁸

Türkiye'de Hinduizm veya Budizm propagandası yapan kişi veya gruplar az olmakla birlikte bürolarda dini eğitim yerine medyumluk eğitimi, fal baktırma (tarot falı) gibi faaliyetlerin yapıldığı, özellikle İstanbul-Taksim ve İzmir'de açılan bazı bürolarda Budist felsefe yerine medyumluk, guruluk ve tarot falı gibi uygulamaların yapıldığı ifade edilmektedir. Tempo dergisinde yayımlanan bir röportajda da İstanbul/Taksim'de Bedri Korkmaz'ın açtığı büroda, ziyaretçilere rahiplik, medyumluk ve guruluk deneyimleri paylaşarak ücretsiz Budist felsefesi öğrettiğinden bahsedilmektedir.

Türkiye'de kendilerini resmi olarak bir din veya inanç sisteminden bağımsız olarak tanıtan, genellikle Hinduizm veya Budizm'den etkilenmiş çeşitli gruplar ve hareketler bulunmaktadır. Bu gruplar arasında en yaygınları; Reiki, Sahaja Yoga, Transandantal Meditasyon (TM), Spiritualistler, Dünya Kardeşlik Birliği ve Feng Shui gibi hareketlerdir. Bu hareketler genellikle kurslar, seminerler, toplantılar düzenleyerek çeşitli yayınlar yaparlar ve sosyal medya üzerinden reklamlar yaparak takipçi kazanmaktadır. Bu hareketlere hizmet eden çeşitli yayınevleri, çoğunlukla Batı dillerinden tercüme edilen eserler vasıtası ile karma, avatara, samsara, nirvana, yoga ve dairesel zaman gibi Hint dini düşüncesine ait kavram ve anlayışların Türk toplumu içinde yayılmasına katkı sağlayarak kavramlarını ve felsefelerini tanıtan bilgileri yaymayı hedeflemektedirler.³⁹

Bedri Korkmaz'ın Budizm için "dinle ilgisi yok, Anadolu Sufiliği ile örtüşüyor" şeklinde ifadelerde bulunması, Budizm'i Türkiye'deki din anlayışına daha yakın göstermek veya daha kabul edilebilir hale getirmek adına bir taktik olabilir. Bu ifadeler, Budizm'in dini kimliğini hafifletip, Anadolu'da daha fazla tanınmış ve kabul görmüş Sufi geleneği ile benzeştiğini vurgulamak adına kullanılmış olabilir. Böylece Budizm'i

³⁸ Aksel, "Budizm'in Batı'dan Doğuşu", 85-107.

³⁹ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

Türk toplumunun mevcut dini anlayışı ile daha uyumlu hale getirme amacını taşıyabilir.⁴⁰

Hint kökenli hareketlerden Türkiye’de farklı grupların misyoner faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Bunlardan en yaygın olanları şunlardır:

2.3.1. Reiki

"Evrensel yaşam enerjisi" olan Reiki, daha çok İstanbul ve Ankara'da özellikle "sosyete" muhitleri denen, ekonomik durumları iyi genellikle refah seviyeleri yüksek veya Türkiye ortalamasının üzerinde olan ve çoğu yükseköğrenim görmüş kişiler arasında yayılan bir şifacılık harekettir.⁴¹

Japonya'da yirminci yüzyılda ortaya çıkan canlı ve cansız varlıklara şifa verme amacıyla evrensel yaşam enerjisini yönlendirme üzerine kurulmuş bir harekettir. Amerika'da tanınmasının ardından dünya genelinde bir alternatif tıp tekniği olarak ün kazanıp popüler olmuştur. Türkiye'de de çeşitli dernekler aracılığıyla tanıtılan Reiki, gelir seviyesi genel ortalamadan yüksek, iyi eğitilmiş kentli nüfus arasında benimsenmiştir.⁴²

Türkiye'de Reiki'nin tanıtımı, 1996-97 yıllarında iki yabancı öğretmen aracılığıyla gerçekleştirildi. Bu dönemden itibaren Reiki, yazılı ve görsel medya aracılığıyla popüler olarak şifacılık tekniği olarak ilgi görmeye başlamıştır. İlk etapta doktorlar başta olmak üzere tepkiyle karşılanan Reiki, kaynağını Doğu dinlerinden aldığı için Türk halkı tarafından şüpheyle karşılanmıştır. Bu şüphe karşısında Reiki uygulayıcıları, Reiki'nin dinden bağımsız bir faaliyet olduğunu, Türk Kültürü'ne ve İslam'a aykırı olmadığını savunmuşlardır. Ancak, Reiki'nin kurucusu Mikao Usui'nin Reiki'yi ruhsal bir yol ve kişiyi mükemmelleştiren bir öğreti olarak tanımlaması, sistemin şifacılıktan ziyade dini bir öğreti olduğunu göstermektedir. Usui'nin Budizm'e bağlı bir ailede yetiştiği, bir Budist manastırında eğitim gördüğü, Şinto ve Budist rahipliği yaptığı ve hayatının büyük bir kısmını Budizm'in kutsal metinlerini araştırarak geçirdiği bilinmektedir. Dolayısıyla, Reiki sisteminin de Usui'nin dini araştırmaları ve aydınlanması gibi dini bir deneyimden doğduğu bilinmektedir.⁴³

⁴⁰ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

⁴¹ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

⁴² İlknur Uğurlu, *Batı'dan Gelen Doğu Kökenli Akımlar Ve Türkiye'deki Faaliyetleri.*, ; (Ankara : Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011) (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi), 36-52.

⁴³ Uğurlu, *Batı'dan Gelen Doğu Kökenli Akımlar Ve Türkiye'deki Faaliyetleri*,46-52.

2.3.2. Sahaja Yoga

Vishva Nirmala - Dharma adıyla da bilinen ve bütün dünya üzerine yayılmış Sahaja Yoga (SWAN) ülkemizde son yıllarda hızla yayılan dinsel akımlardan birisidir. Ülkemizde zaman zaman Sağlıklı Yaşam Derneği adıyla faaliyet göstermektedir. Şu anda çoğunluğu üç büyük şehir ve batı bölgelerimizde olmak üzere Türkiye'de 20 adet Sahaja Yoga toplantı merkezi vardır.⁴⁴

Sahaja Yoga yöntemini öğrenmeye çalışanların genellikle 20-45 yaş aralığında ve ülke ortalamasının üzerinde gelire sahip kişiler olduğu bilinmektedir. Bu kişiler, ülkenin tüketici bilinci en gelişmiş sınıfı olarak ya da "AB grubu" olarak tanımlanmaktadır. Sahaja Yoga ise ülkenin Batı'ya yönelik manevi arayışını temsil etmektedir. Hareketin başlangıcında reklam daha çok arkadaşlık ilişkilerine dayanırken günümüzde internet siteleri ve video tanıtım programlarının önemli bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Kıdemli üyeler haftalık pujaya katılmak zorunda ve bu dinsel törenlerde toplu dualar okunur, mantralar söylenir, Shri Mataji'nin resmi yıkanarak üzerinde meditasyon yapılır ve tören sonrası topluca yemek yenerek tamamlanır. Sahaja Yoga'ya tamamen adanmış üyeler uluslararası toplantılara katılır, hareketin programlarını ve faydalarını diğer üyelere ve potansiyel müritlere duyurur. Mensuplardan gezi ve organizasyon masrafları için düzenli bir şekilde bağış toplanır. Bireyler isterlerse hareketten ayrılabilir, ancak ayrılanlar yeni hayata uyum sağlamak zorlanacakları söylenir. Bunun en önemli sebebi, bireylerin sosyal çevresinin genellikle sadece grup üyelerinden olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum yeni dini hareketlerde görülen ortak özelliktir.⁴⁵

2.3.3. TM (Transandantal Meditasyon Tekniği)

Meditasyon birçok Batı dilinde kelime anlamı "derin düşünme" olarak tanımlanmıştır. Budizm'de meditasyon, zihinsel eğitim ve gelişim olarak adlandırılan bir kavram olarak kullanılır. Bu kavram, zihinsel odaklanma, iç huzur ve farkındalık geliştirme pratiği olarak tanımlanır. Bu uygulama genellikle oturarak, nefes alıp vererek, mantraların tekrarı ile belirli düşüncelere odaklanma ya da sessizce zihni

⁴⁴ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

⁴⁵ Ali İhsan Yitik, "Misyonerlik ve Yeni Dinî Hareketler", *Dinler Tarihi Araştırmaları -V, [Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye'de Misyonerlik, Sempozyum, 01-02 Ekim 2005, Ankara]*, (2005), 91-102.

boşaltma gibi yöntemlerle yapılır. Meditasyon ile zihni sakinleştirme, stresten arınma, iç huzura kavuşma gibi duygusal dinginlik hedeflenir.⁴⁶

Bir teknik olarak kişinin iç huzur, sükûnet, üstün bilinç halleri elde etmesini ve hakikate ulaşmasını sağlayan, zihni ve bedeni kontrol etme tekniklerine verilen isimdir.

Tarafatlarınca ruhu düşünme sürecinin başlangıcına götüren ve burada bilince dönüştüren bir teknik olarak tanımlanır. Onlara göre TM, basit, doğal, özel çaba gerektirmeyen, kolaylıkla öğrenilen, günde iki kere gözler kapalı şekilde 15-20 dakika süreyle oturularak yapılan bir zihinsel yoğunlaşma tekniğidir.⁴⁷

Maharishi'nin 1966'da Türkiye'ye ilk seyahati sırasında İstanbul'da verdiği konferanslar ve düzenlediği Transandantal Meditasyon (TM) kursları ile yaklaşık 200 kişiye bu teknikleri öğretmeye çalışmıştır. Öğrencileri vasıtasıyla TM merkezleri oluşturulmuş ve bu merkezler, diğer adıyla Maharishi Birleşik Alan Teknolojisi dernekleri, Türkiye'de 1966'dan beri faaliyet göstermektedir. Günümüzde İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve Eskişehir gibi şehirlerde şubeleri bulunan TM merkezlerine yılda yaklaşık on ila on beş bin kişinin katıldığı tahmin edilmektedir. Bu merkezlerin faaliyetleri 1966-1990 yılları arasında Dr. Mahmut Görkey tarafından yönetilmiş, daha sonra ise yönetim Vesile ve Albert Baruh çiftine geçmiştir. Vesile Baruh, 1955 yılında Adapazarı'nda doğmuş ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden endüstri tasarımı bölümü mezunu, 1982'den bu yana Transandantal Meditasyon (TM) uzmanlığı yapmaktadır. Hollanda, İsviçre ve Hindistan'da çeşitli kurslara katılarak 1999'dan itibaren Sthapatya Veda (doğaya uygun mimarlık) danışmanlığı da vermektedir. Eşi Albert Baruh ise 1954 İstanbul doğumlu olup Galatasaray Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Fakültesi mezundur. 1982'den bu yana TM öğretmenliğini sürdürmektedir. 1990'dan sonra Maharishi Jyotish ünvanıyla Veda astrolojisi konusunda kurslar vermektedir. Hem Türkiye'de hem de Orta Asya'da Maharishi Veda biliminin tanınması için çabalarına devam etmektedirler. Rahmi Koç, Ender Saraç gibi ünlü isimlerin de TM hakkında olumlu söylemleri bu hareketin daha da büyümesine yol açmıştır.⁴⁸

OM, Hinduizm'in önemli mantralarından biri olarak kabul edilir ve Hindu ibadetlerinde, dualarda, ayinlerde ve dini törenlerde kullanılır. Bu ses veya mantra,

⁴⁶ Masatoğlu, "Budizm", 377.

⁴⁷ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

⁴⁸ Uğurlu, *Batı'dan Gelen Doğu Kökenli Akımlar Ve Türkiye'deki Faaliyetleri*.

kutsal ve ilahi bir kuvveti simgeler. Hindu öğretmenler, ruhsal yaşamın sembolik ibadetlerle başladığını ve ritüellerin, kutsal mekanlara yapılan ziyaretlerin ardından Tanrı'yı her yerde görebilme yeteneğine doğru ilerlediğini öne sürerler.⁴⁹

OM ifadesi çizgi filmler vesilesi ile toplumumuz içinde oldukça yaygın olup özellikle çocuklar hareketi ile birlikte kullanıp trans durumuna geçmeyi gösterdiklerini görmekteyiz.

Yoga da Hindu ibadet biçimlerinden biridir ve insanın enerjisini belirli bir amaca yönlendirmeyi hedefler. Bhagavad Gita'da kurtuluşa ulaşmanın bir yolu olarak tanımlanır. Yoga, zihnin temizlenmesi ve aydınlanması için bir ruhsal yol olarak kabul edilirken aynı zamanda insanın manevi gücünü birleştiren egzersizlerdir. Yoga uygulayan kişiye yogi denir ve yogi, nefesi kontrol eder ve zihnini odaklamayı başarır. Yoga genellikle fiziksel egzersizler ve ahlaki kurallarla başlar. Bu, bedenin sağlığını ve esnekliğini artırmayı, zihinsel dengeyi sağlamayı ve ahlaki değerleri pekiştirmeyi içerir. Ancak yoga yalnızca fiziksel ve ahlaki boyutlardan ibaret değildir, aynı zamanda meditasyon ve derin içsel odaklanma pratikleri de içerir.⁵⁰

2.3.4. Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı

Hareketin ortaya çıktığı yer İzmir'dir ve kurucusu Vedia Bülent Çorak, 1923 yılı İzmir doğumlu, lise mezunu dul bir ev hanımıdır. 1986 yılında ilhamlar almaya başlamış; aldığı ilhamları açıklama izni daha sonraki yıllarda verilmiştir. Mevlanacılar ve Prizmacılar olarak adlandırılan bu hareketin doğrudan Hint dinleriyle bir bağlantısı olmamakla birlikte, kurucu Vedia Bülent Çorak'ın kendini Mevlana Celaleddin Rumi'nin reinkarnasyonu olarak görmesi ve hareketin gizemli ve ezoterik yapısı Hint dinlerini akla getirmektedir. Gerçekte bu hareket, Batı'da da gördüğümüz Yeniçağ Hareketlerinin Türkiye'deki bir versiyonu olarak nitelendirilebilir. Mevlanacılar ve Prizmacıların, İstanbul, İzmir, Bursa ve Antalya gibi şehirlerde yaklaşık on bin üyesi veya mensubu olduğu tahmin edilmektedir.⁵¹

⁴⁹ Hacer Çoban, *Transandantal Meditasyonun İçeriği, Amacı ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005) (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)), 11.

⁵⁰ Çoban, *Transandantal Meditasyonun İçeriği, Amacı ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, 11-12.

⁵¹ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

2.3.5. Spiritüalistler/ Ruhçular

Türkiye'de kendilerini din-dışı veya dinler üstü olarak gören grupların en eskisi ve en etkin olanlarından. Önderleri Dr. Bedri Ruhselman'dır. Onun ölümünden sonra önce Refet Kayserilioğlu, daha sonra da karizmatik bir kişiliğe sahip olan Ergun Arıkdal, Metapsişik Tetkikler ve İlim Derneğinin başına geçmiştir. Bir spiritüalist hareketin lideri olan Arıkdal'ın ölümünün ardından müritleri tarafından Bilyay Vakfı ve Ruhsal Araştırma Dernekleri adı altında konferanslar ve yayınlar düzenlenerek faaliyetleri devam etmiştir. Bu hareketin Budizm veya Hinduizm ile doğrudan bir ilgisi olmamakla birlikte, ruhsal konuların yanında Hint düşüncesinin kavramlarından olan karma ve reenkarnasyon gibi konulara da değindiği görülmektedir. Bu nedenle, bu hareketin, Hint dinlerinin Türkiye'de tanınması ve yayılmasına dolaylı bir şekilde katkıda bulunduğu görülmektedir.⁵²

2.3.6. Feng Shui

Türkiye'de son yıllarda Feng Shui, bir düzenleme sanatı olarak ilgi görmektedir. Batı'da yazılmış pek çok eser tercüme edilerek Türkçeye aktarılmış olup basılı kitaplar ve internet siteleri aracılığıyla insanlara Feng Shui prensipleri hakkında bilgi verilmekte ve mekanlarını, yaşamlarını bu prensiplere göre düzenleyerek daha mutlu, sağlıklı ve zengin olabilecekleri öğretilmektedir. İnternet siteleri üzerinden Feng Shui danışmanlığı almak mümkündür. Yeni bir mekana taşınırken, tadilat yapılırken veya bina inşa edilirken, Feng Shui'nin huzurlu bir yaşam getireceği sunulmaktadır. Bu sistem, Türkiye'de dini bir akım olarak sunulmasa da temelini Taoizm'den alan bir yerleştirme sanatı olarak kabul görmektedir. Taoist öğretilere göre, insanların düşünce yapısı ve yaşam alanları hayatlarını şekillendirir; semboller ve sebeplere dayanan bir anlayışı benimseyerek, insan faaliyetlerinin iyiliği, kötülüğü ve kader üzerinde etkili olabileceği öngörülmektedir. Ancak bu öğretisi, İslam'ın kader anlayışıyla örtüşmemektedir.⁵³

Budizm ve Neo-Hinduizm'in anlayışlarının temelinde iki amacı vardır: Birincisi, bireyleri yeni bir döneme hazırlamak, bu düşünce bazı Spiritüalist derneklerde ve Dünya Kardeşlik Birliği'nde görülebiliyor ve gelecekteki dönüşümlerle ilgili düşünceleri yansıtmaktadır. İkincisi ise, bireyin ruhsal olarak güçlenmesine odaklanır ve Reiki, TM ve ülkedeki Sağlıklı Yaşam Dernekleri gibi hareketlerin temel fikrini

⁵² Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

⁵³ Uğurlu, *Batı'dan Gelen Doğu Kökenli Akımlar Ve Türkiye'deki Faaliyetleri*.

oluşturmaktadır. Ayrıca, Feng Shui gibi akımlar, insanlar ile çevre arasındaki ilişkiyi anlatarak insanın dünyadaki mutluluğunu belirleyen çağdaş çevreci akımların farklı bir formu olarak nitelendirilebilmektedir.⁵⁴

Yeni Dini Hareketler olarak adlandırılan bütün bu oluşumlar, yerleşik düzen hızla değişen ihtiyaçlara cevap veremediği için insanlar tarafından tercih edilmesine zemin hazırlamaktadır. Geleneksel din ve otoritenin esnek olmayan tutumları, insanların yeni arayışlara yönelmesine sebep olmuştur. Bu hareketler, değişen dünyanın etkisiyle insanların tatmin düzeylerini arttırmak amacıyla geliştirilmiş kurtuluş reçeteleri sunmaktadır. Yeni Dini Hareket'lerin öğretileri, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantılar kurarak o dönemdeki bireylerin ihtiyaçlarına odaklanmıştır.⁵⁵

⁵⁴ Yitik, "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri", 340-347.

⁵⁵ Eşmeli - Topal, "Yeni Dini Hareketler Ve Kurtuluş Öğretisi", 91-107.

SONUÇ

Genel olarak baktığımızda maneviyat insanlığın temelini oluşturmaktadır. Maneviyatı besleyen ise dindir. Maneviyat, insan ruhunun sevgi, şefkat, sabır, hoşgörü, affetme, uyum ve sorumluluk gibi mutluluk veren özelliklerle iletişim kurması olup çeşitli dinler vasıtası ile hayata geçirilebilir. Geleneksel yaşamdan modern yaşama geçişte insanların Tanrı ile ilişkisi zayıflamış olup bilinçte daralma meydana getirmiştir.

20. yüzyıldan itibaren batılı toplumların doğu felsefelerine yönelmesinin sebebi şehirleşme ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan modern yaşam tarzı ve geleneksel dinlerin ihtiyaçlara cevap verememesi, bireylerde manevi boşluğun oluşması ve yeni arayışlara yönelmesidir. Teknoloji ile birlikte bireyselliğin ve özgürlüğün ön planda olması, insanların manevi boşluklarını doldurma ihtiyacını bu akımlarla gidermeye çalışması, ülkemizde yayılmasının sebeplerindedir. İçsel huzura ulaşma isteği, batı toplumlarında doğu kökenli akımların popüler haline gelmesinde oldukça etkili olmuştur. Sosyal medya üzerinden adını sıkça duyduğumuz doğu kökenli akımların karma, Nirvana, meditasyon, yoga, evrensel yaşam enerjisi gibi terimleri, Türk toplumu içinde oldukça yaygınlaşmaktadır. Bu kavramların günlük hayatta kullanılabilir hale gelmesi ve bu akımların gizli misyonerlik metotlarıyla insanları etkileyerek öğretilerini benimsetmeye çalıştığı görülmektedir. Doğu kökenli akımlar Türkiye'de alternatif tıp, medyumluk, kişisel gelişim, zihin dinginliği, kötü enerjiden arınma adı altında faaliyetler göstermektedir. Yaptığım araştırmalarda da ortaya koyduğum üzere bu akımlar kendilerini din dışı akımlar olarak tanıtsa da aslında doğu dinlerinin kavramları üzerine kurulu olduğunu; spor faaliyeti, mutlu yaşam, negatif düşüncelerden arınma eylemi olarak sunulduğu için her kesimden insanın rahatça faaliyetlere katıldığını görmekteyiz. Gençlerde rahat yaşama rehabetiyle dinin arka planda kalması ile insandaki bir dine ya da oluşuma inanma eğilimi farklı yönere kaymaktadır. Sevdirek değil korku üzerinden verilen din eğitimi insanların inanma arayışını, içsel huzuru bulma eğilimini farklı yönere kaydırmaktadır. Gerek dinimizi gerekse başka dinleri iyi bir şekilde bilmediğimiz ve teknoloji içinde kaybolarak sorgulama yetimizi kaybettiğimiz için önümüze gelen her yeni kavram ve oluşum ilginç gelmekte ve huzuru, eksik kalan maneviyatı bizden olmayanla doldurmaya çalışmaktayız. Bu akımlar yeni bir insan modeli oluşturmayı hedeflemekte ve mevcut milli ve manevi değerlerden uzaklaştırmayı amaçlamaktadır. Bu durum gençliğimizi özümüzden

uzaklaştırmakta ve ne olduğunu bile bilmediğimiz akımlar içinde kaybolup gitmesine sebep olmaktadır. Bunun için yapılması gereken MEB ve DİB işbirliği yaparak gerek yaygın gerekse örgün eğitimlerle oluşumlar gençlerimize ve onların aracılığı ile velilere ulaşılarak bilinçlendirme eğitimleri verilmelidir. Gerek belediyelerde gerekse özel eğitim kurumlarında meditasyon ve yoga adı altında spor faaliyetlerinin verilmesi, eğitimcilerin mutlu karizmatik olması insanlara cazip görünmekte ve yönelimi arttırmaktadır. Doğu kökenli Hint dinlerinin kavramlarını küçükten büyüğe herkes bilmekte ve gün geçtikçe normalleşmektedir. Her din misyonerlik faaliyeti içinde olup yayılma eğilimindedir. Kendi içimizde temelde toplumun yapı taşı aileler, dinimizi doğru bir şekilde öğrenip aile bireyleri bilinçlendirilmediği sürece her bir akım içimizde kendine yer bulacaktır. Önemli olan dinimizi doğru kaynaklardan öğrenip bilinçli şekilde yaşamaktır.

KAYNAKÇA

- Aksel, Hesna Serra. “Budizm’in Batı’dan Doğuşu: Modern ve Postmodern Budizm = Dawning of Buddhism in the West and Postmodern Buddhism”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)* 54 (2020), 85-107.
- Çoban, Hacer. *Transandantal Meditasyonun İçeriği, Amacı Ve Türkiye’deki Faaliyetleri.* ; Isparta : Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)
- Eşmeli, İsmet - Topal, Sena Sultan. “Yeni Dini Hareketler Ve Kurtuluş Öğretisi”. *Universal Journal of Theology* 7/2 (31 Aralık 2022), 91-107. <https://doi.org/10.56108/ujte.1201063>
- Göçmen, Akif - Güç, Ahmet. “Konsillerin Budizm Tarihindeki Yeri ve Önemi = The Place and the Importance of the Councils in the History of Buddhism”. *Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi (İHYA)* 8/2 (2022), 893-913.
- Gündüz, Şinasi. “Misyonerlik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/193-199. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Karataş, Hüsamettin. “Sakyamuni Buda’nın Tarihsel Kişiliği ve Öğretisinin Yeni Bir Din Haline Geliş Süreci”. *Dinî Araştırmalar* 16/42 (2013), 129-142.
- Kaya, Murat. “Budizm’in Misyon Anlayışının Temelleri”. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (15 Ağustos 2021), 24-44.
- Kıranathoğlu, Mustafa. “Sihizm”. *Dinler Tarihi*. ed. Ramazan Adıbelli. 423-451. İstanbul : Lisans Yayıncılık, 1. Basım, 2023.
- Kutlutürk, Cemil. “Hint Dinleri”. *Dünya dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 182-232. MilelNihal yayınları; 1. İstanbul : MilelNihal Yayınları, 2019.
- Kutlutürk, Cemil. “Hint Dinleri Açısından Diğer Dinler ve Mensupları”. *Dinler Arası İlişkiler*. ed. Güngör Ali İsmail. 179-204. Ankara : Grafiker Yayınları, 2017.
- Masatoğlu, Mehmet. “Budizm”. *Dinler Tarihi*. ed. Ramazan Adıbelli. 377-403. İstanbul : Lisans Yayıncılık, 1. Basım, 2023.
- Masatoğlu, Mehmet. “Hinduizm”. *Dinler tarihi*. ed. Ramazan Adıbelli. 347-376. İstanbul : Lisans Yayıncılık, 1. Basım, 2023.
- Turan, Emine Zehra. *Budizm’de Manastır Hayatı*. Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2004. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)

- Uğurlu, İlknur. *Batı'dan Gelen Doğu Kökenli Akımlar Ve Türkiye'deki Faaliyetleri*. ; Ankara : Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi)
- Yitik, Ali İhsan. *Doğu Dinleri*. İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2014.
- Yitik, Ali İhsan. "Hint Kaynaklı Dinlerin Ülkemizdeki Faaliyetleri". *İslâmî Araştırmalar (Dergi)* 20/3 (2007), 340-347.
- Yitik, Ali İhsan. "Misyonerlik ve Yeni Dinî Hareketler". *Dinler Tarihi Araştırmaları - V, [Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye'de Misyonerlik, Sempozyum, 01-02 Ekim 2005, Ankara]*, 91-102.